[illegible]

1435
10,200

వేదాంతగ్రంథమాల

ఆంధ్రసంజీవినీ

అనుబంధ గ్రంథమాలా

రెండవ కుసుమము

పాంథుఁడు.

గ్రంథకర్తలు

గుమ్మా శ్రీరామరాజకవులు.

PRINTED AT THE V. R. C. PRESS,

VIZAGAPATAM.

1922

కృతజ్ఞత

ఉ॥ మాయ నెఱుంగనట్టి పితృమాతృవియోగము సంభవింప లో
లాయము లందకుండ నుపలాలనతో మము బెంచి పత్నిగా
దాయము లిండ్లు భూము లుచితంబుగ నిచ్చి తనంతవానిగా
జేయగఁ డంగు ధర్మగుణ సేవధి మత్ప్రియభావుకుండు, నా
రాయణమూర్తి కన్న నితరంబగు దేవు నెఱుంగ మెప్పుడున్.

సీ॥ లలిత మందస్మితాలంకృతంబగు మోము
గోమువాఁడార్తుల నూఁచువాఁడు
వరకరుణారస ప్లావితంబగు చూపు
కోపువాఁడొప్పంబు నాపువాఁడు
తతవనీపకదరిద్రతనపంచు వదాన్య
కరిమునా డంభయుం గనమువాఁడు
నిత్యసత్యాలాప నిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై
తెలిగినాఁడోనమి గెలుకునాఁడు

గీ॥ ఆంధ్ర సాహిత్యాభ్యుదయాభిలాషి
భావకుఁడు మత్ప్రియుండగ భావుకుండు
ముద్దుపండి నారాయణమూర్తి కిదియె
మదీయ నేమాకృతజ్ఞతా సతతతంబు।

విశాఖపట్టణము, 28-4-1922. | గుమ్మా శ్రీరామశాస్త్రి. గుమ్మా సన్యాసిరావు.

శ్రీ రామ జయం.

శ్రీ రామ రాజీయము.

పాంథుడు.

సీ॥ తపనోగ్రతరకరా, తపతప్త కాశ్యపీ
తాపోపశమనసంధానకంబు
అతిపిపాసావ్యథార్దితచాతక వ్రాత
కామితఫలసిద్ధి కారకంబు
ప్రథితనర్తన కళాప్రారంభ సంరంభ
మాణమయూర సమ్మానకంబు
దంపతీజనహృదంతర నితాంతరతీశ
క్రీడావినోద ప్రేరేపకంబు

గీ॥ కర్షకామోద సంధాయకంబు, సకల
జలచరోద్భిజ్జవితతి సంజాతహేతు
భూతమమలగ రుద్ధృతి స్ఫోటకంబు
నగుచు గనుపట్టె ప్రావృట్సమాగమంబు॥

ఉ॥ స్ఫారతటిల్లతా ప్రసర
సాంద్రవిసిల పయోధరోదితా
పారఘఖండప్రాగనిల
సంచలన ప్రవిపన్న హాధరి
తీరుహమాదితేయ విభు
దివ్యధనుర్గల చిత్రవర్ణ వి

స్తారక మర్ణవాయితన
దహో్రదకై రవిణీవితానమున్. 2

చం॥ సకలజనప్రమోదరన
సంపదనిచ్చెడి వర్షకాలమం
దొకపురుషుండు రాతిరిని
నొంటరియై కమలాపురీపతో,
శికలఁ జరించుచున్ నగర
లీలగనుంగొనమార్గమధ్యముం
దొకపరి నిల్చుచున్ నడచు
చుండె నమోఘమనో వియత్ప్రడై॥ 3

గీ॥ మనుజబాహ్యస్థవేషంబు గనినమాత్ర
హానిఘనతయు న్యూనత వశమె దెల్పన,
ఆమనుష్యుని వేషంబు నరయఁ మిగుల
పేదవానిగ దోపించు ప్రేక్షకులకు॥ 4

చం॥ అతనినిగూఢ రూపతిభ
వాతిశయంబును బాహ్యవేషనం
గతిగనుగొన్నచో నిగురు
గప్పిననిప్పు స్ఫురించు నెవ్వడో,
కతన చరించుచుండినది
గమ్యమెదో, వివరం బెరుంగువా
డితరుఁడుగాన రాఁడతని
యిచ్చకు వచ్చినయట్టులాపురిన్॥ 5

ఉ॥ ఏకత నధ్వగాఢి యటు
లేగుచునుండ వినీలనీరదా,
నీకముచే వియత్తలము
నిండె తటిద్యుతులుల్లసిల్లన
స్తోకతరాశనిధ్వనుల
తోడ మహాత్పతితాంబువృష్టి మే
హోకుట నేమిదోపక వి
శుద్ధసుధామయ సౌధమచ్చటన్॥ 6

చం॥ కని చపలాసహాయతని
కాయముఖస్థిత వేదికాతలం,
బు నధివసింపబోయి తడి
పుట్టములొయ్యన నారవిప్పుచున్,
వణకుచునొక్కమూల నిలు
వన్ బడియుండ గ్రిమక్రిమంబుగా,
చినుకులు ధారలై కటికి
జీకటిగ్రమ్మె ఘనా ఘనౌఘముల్, 7

గీ॥ గుప్పుగుప్పున వలిగాలి రుప్పుచుండె
నెడ తెగక వర్షధారలు పడుచునుండె
పల్లవుం జాయలకు నీరుపారుచుండె
వసుధ నిజపరిమళముల విసరుచుండె॥ 8

ఉ॥ అంత గవాటమున్ దెరచు
నట్లరరారవమధ్వగశ్రుతి

ప్రాంతములందు దోపనటు
వైపు ముఖంబుమరల్పనాగృహా
భ్యంతరసీమనుండి యొక
వ్యక్తి కరాంచితకాచదీపికా
కాంతి వెలుంగ నీవలకు
గ్రన్ననవచ్చి సభంబునన్దైశల్ ॥ 9

మ॥ అవలోకించె వమన్నితాంతజలధా
రాదభ్రవర్షాభ్రముల్
పవినిర్ఘోషణముల్ సముచ్ఛలనముల్
ప్రోద్యోతవిద్యుల్లతా
నివహంబుల్ గనివిస్మయాకులతచే
నిర్భిన్నచేతస్కుడై
భవనస్వామి మనంబునం దెదియొన
స్పష్టంబుగా బల్కుచున్ ॥ 10

మ॥ ధృతిహీనస్థితి లోనికేగుతరినా
గ్రీభూతనేత్రిన్ ప్రకం
పితసర్వోపరిగాత్రు నుద్ధురకృపా
విభ్యాతచారిత్రినిన్
తతధైర్యావహనేత్రి యాత్రికు గృహా
ధ్యక్షుండు వీక్షించుచున్
మతి నేమేమొ దలంచిపల్కె సనుకం
పాస్ఫూర్తి శోభిల్లగన్ ॥ 11

చం॥ అతితరవృష్టిబాధ కెటులా
గిరిశిరప్రబలప్రభంజనా,
పాతులు భరింపగా వశమె, యు
క్కట! లోపలికేగుదేర మీా,
గతికి నిరోధమున్నదె? యొకా
నొకపాంథుడు వీధివేదికా,
గతుడయి పండ నింటను సుఖం
బుగ నుందురె యాలయాధిపుల్॥ 12

వ॥ అది॥ 13

కం॥ శరమును బహుమానపుర
స్సరముగ గొని ధర్మశాస్త్రసారంబోనా
నరుడుగ నుపన్యసింపుచు
సరవిన్ దనయింటిలో వసారాయందున్॥ 14

మ॥ అనపాయంబుగ నుండు మీాకచటళ
య్యాయోగ్యవస్త్వత్కరం
బనుకూలస్థితి గూర్తురండని గృహో
ద్యత్కుండు ప్రార్థింపని
ట్లనిమిత్తంబుగ గౌరవించుటకునే
మైయుండునో స్వార్థశా
రణముట్లుండక బీదవాని ననునే
లాసారె ప్రార్థించెదున్॥ 15

కం॥ పరమార్థచింతనంబో
దురితజననిసర మెంన దోషము యిా యాద
రణమునకు కారణమే
పరిశోధించెద గృహాధిపతిహృదయంబున్॥ 16

చం॥ అని మది నిశ్చయించుకొని యా
ధ్వగుఁడాతని వెంట లోనికిన్
బనివిని తద్గృహాధిపు నప
ర్యాలనందితుడై కృతజ్ఞ
తా, వినతులనేకముల్ సలిపి
విశ్రమణార్థము ఖట్వ యొండు చూ
పిన శయనించె నెమ్మదిని
వింతగుసందియముల్ జనింపగన్॥ 17

కం॥ తెరువరి శయ్యాస్తరణము
నరసకః గృహమేధి చేరి సరసచో వి
స్ఫురణంబు స్వకీయాంతః
కరణము విశదీకరింపగా నిట్లనియెన్॥ 18

చం॥ పురుషవతంసమా యతిథి పూ
జలొనర్చెడి పుణ్యులెందఱీ
పురమునలేరు చూడ మదపూ
ర్వపురాకృత పుణ్యలేశమో
గురుతరవర్ష కారణమొ
గూర్చెను దుర్లభనీయమైన విూ

దరిసెన మయ్యె యింతకువృథా చ
నుదెంతురొకో భవాదృశుల్॥ 19

చం॥ పథికవరేణ్య మీవిమలపా
దరజఃపరిషిక్తమౌట నే,
డధిక పవిత్రవంతమగు న
న్న యలీకమొ మద్గృహంబు మీ
విధమునమస్తమున్ దెలియ వే
డుక బుట్టె భవత్సమాఖ్య నే
వ్రిధితసువర్ణవర్ణములు, భా
సిలు కావక వాన మెద్దిమో॥ 20

మ॥ ధనమున్నందుకు సార్థకంబతిథి స
త్కారాది పుణ్యక్రియా
వనుడై నిశ్చల ధర్మతత్పరత గై
వల్యాంగనాలింగనా
ప్రణయానంతః సుఖమొందుకంటె ని
తర వ్యాపారమేమున్నదో,
యనఘా! మాదృశగేహనాయకుల క
శ్రాంతంబనుష్ఠింపగన్॥ 21

గీ॥ విపులధనవంతుడవి ధర్మవేదివనుచు
పుణ్యమార్జించుచే పీనిపూనికనుచు
బాటసారి మనంబున నాటుకొనఁగ
పలికె నీరీతి తన్మృదుఫణితి పుడె॥ 22

గీ॥ సముచితంబగు ప్రత్యుత్తరముల వడసి
దృప్తి వడి, బాటసారి సుషుప్తి జెందు
సూచన లెరింగి మెల్లన లేచివచ్చి
తాళము బిగించె నాయింటితలుపులకును॥ 23

కం॥ కైతవనిద్రాభినయో
పేతుండగు పాంథుడతని వినయంబెల్లన్
పాతకయుతమని జాగ్రి
చ్చేతుండై పెక్కుగతులఁ జింతించె నిటుల్॥ 24

కం॥ తలుపిటులమూయ నీతని
తలపెటులున్నదియొ ధర్మతత్పరుడనుచున్
దలఁచుటకాత్మస్తుతులన్
వలుపుకొనునె ధూర్తవర్తనం బగపడెడిన్॥ 25

ఉ॥ వీనిప్రయత్నముల్ గనిన వి
స్మితమానివుడెందుకోనమీ
పానిదలంచెనో తెలియదా
మె నటంచు నితాంతయోజనా
దీనమనస్కుఁడధ్వగుడు తెం
పరిమై శయనింపనర్గళ
ధ్వానము వీనులన్ బడఁగ ద్వా
రము వైపు దృగంచలంబులన్॥ 26

కం॥ పరపి గనుంగొనె పాంథుఁడు
ఖరతర కౌక్షేయకలితకరునిన్ గురుభీ

కరునిన్ గృహాధిపరునిన్
పరజీవహృతివ్రతైకపరు కావరునిన్॥ 27

మ॥ అపుడాభీకరాళఖడ్గకరుఁడు
ద్యన్మృత్యుసంకాశుఁడై
కపటప్రక్రియ తన్వధించుటకు ఖ
డ్గం బెత్తుచుండన్ సమీ
న్నిపుణున్ బోలి తదీయఖడ్గ మపుడేం
తే నేర్పుతోఁ బట్టి యా
విపరీతక్రియ కాత్మసంభృత మహా
విభ్రాంతుఁడై యిట్లనున్॥ 28

గీ॥ తగునె మీవంటిసజ్జనోత్తములకిట్లు
పరధనాసువిదారణోద్భవమహాఘ
జాలమున జిక్కి నరకానకూలబడుట
త్వత్కృపారక్షితైకజీవనుఁడగానె॥ 29

కం॥ ఘనవృష్టి నోర్వజాలని
నను బ్రోచియు నిట్లు నాశనంబొనరింపన్
జనునే, తన పోషించెడి,
ఘనతరుజాలంబు ద్రుంపగాఁ జూచునొకో॥ 30

చం॥ పురుషవతంస నన్ను బొరిపు
చ్చదలంచుటకు న్నిమిత్త మే
నరయుఁగ జాలకుంటి గలనై
నను మీరెుష నెట్టి మోసమున్

జరిపిన వాడగాను ధనసం
పదకానవహింతువన్న చో
పరమదరిద్రిశేఖరుడ భా
గ్యయుతుండవు నీవుగావుతన్॥ 31
ఉ॥ కారణమొందు గన్పడ దఘ
ప్రతిపాదకదుష్టమా మహా
దారుణకర్మమున్ సలుప దై
వసహాయము సంఘటిల్లునే
కారుణికత్వమున్ వలదె ఖం
డనచేసి మదీయమాంసమున్
బారణసేతువే రుధిరపా
నమొనర్తువె రాక్షసుండవే॥ 32
కం॥ నీజీవనమొరుడొకడ
వ్యాజంబుగబట్టి ద్రుంపవచ్చినచో నే
యోజచలించునో నీమది
సాజము సకలప్రపంచజనములకదియే॥ 33
గీ॥ జీవహింసమె తొలుత్రొ చేయకూడ
దంచు విజ్ఞానయుతుడగునట్టి మనుజ
హత్యకుగడంగుటెంత దురంతకర్మ
మొదలంపుము దైవమెట్లోర్చు దీని॥ 34
కం॥ కారణము లేకనన్నని
వారణగతి మ్రింద చేయ వసుధానిపుడీ

మారణకర్మ మెఱింగిన
స్థైరణ సేయున ప్రచండశాసనుఁడుగదా। 35

ఉ। పాపముదాఁగదీకొలఁది పం
డినఁదాన తనంతనే పరి
వ్యావృతమౌనటంచు బహుభం
గులదై ష్యతయున్ గభీరతల్
దోపగ మార్గగుండతనితో
బలుకన్ బదులాడె కర్కశా
లాపములన్ గృహాధిపుఁడల
క్ష్యమనోదరిఢిమానియుక్తుఁడై। 36

ఉ॥ దైవసహాయమంచితవిధం
బున నాకొనగూడబట్టియే
వేవురులక్షలీగతిని వే
గమదీయనికేతనంబులో
వావిరిజొచ్చి మత్కరకృపా
ణసపర్యలజెంది స్వస్థతన్
బోవుచునుందురి ముందుగతి బో
లగనుంగొనుటవ్వనర్థ్యగా॥ 37

ఉ। కాలముచెల్లి మామకసికా
యముసొచ్చితి కారణంబుతో
నేల వృథాపరిసంగముల నిం
కనుడుంగుమటన్న పాంథుడా

యాలయనాథుతో ననె మహా
ననగేహానిరుద్ధమైన కుం
డేలననుంటి నేభవదధీ
నుడనై యిఁక నెందు బోయెదన్॥ 38

ఉ॥ చంపగడంగినాడ వికచం
పకమానవు తత్కృతిన్ నివా
రింపయతించుచున్న శశశృం
గముగోరుట దానికై విచా
రింపను గాని యిట్టులోనరిం
చుటకేమిప్రయోజనంబొ యూ
జింపగ లేకయుంటి దయచే
సి వచింపగదయ్య హేతువున్॥ 39

గీ॥ మరణదండనమును బొందు మానవునకు
నెట్టికోరిక మదినావహించియుండ
తప్పక యది నిర్వహించుట ధర్మమగుట
మన్మనోరథమీడేర్పుమా గృహేశ॥ 40

కం॥ పాపము చేసెడి నీకీ
పాపములో కొంత పుణ్యఫలమబ్బెడు నీ
వ్యాపారములో నష్టం
బేపారదుగాన నిర్వహింపగ వచ్చున్॥ 41

చం॥ వినయవివేక ధైర్యసముపే
తపిశోచ్యతమప్రసంగముల్

విని పలికెన్ నృశంసనవ్రి
వీఁకను భావమునందదేవియో
మననము చేసి యీగతిని మా
ర్గగ! నిస్వ్యధియించి మాంసమ
మ్మిన ఘనలాభమందెద నిమి
త్తమిదేయన విభ్రమాత్ముడై॥ 42

ఉ॥ విత్తము గోరి గాదె యవివే
కమునాశ యమానుషేయమౌ
వృత్తిని బూని నన్ను విదళిం
పఁగడంగితి దీనపాత్ర మా
విత్తముకన్న నెక్కుడులభిం
చు నుపాయమెఱుంగ సేయ న
న్నెత్తలపెట్టకే విడుచుట
త్తమధర్మముగాదె గేహపా॥ 43

ఉ॥ జీవపుభిక్ష నాకు దయచే
సి యొసంగు మజస్రమున్నవ
త్సేవకుభంగినుండి విరచిం
తు విచిత్రవిలేఖనంబులీ
వేవిపణిస్థలంబులకు నే
గి క్రయింపనగణ్యమూల్యముల్
కై వసమౌ సుఖస్థితులగా
లెద వేటికి పాపకార్యముల్॥ 44

ఉ॥ మామకజీవమెంతయు సమం
చిత పూర్ణసుఖంబునొందు నీ
కామితసిద్ధియా నటుల గ
ణ్యధనార్జనమాను గాన న
న్నోమినిశాతసూచికయు నా
క్కదుకూలము రంగు దారమున్
ప్రేమనొసంగుమయ్య వివ
రించెద శిల్పకళాప్రవీణతన్। 45

చం॥ పనివసి నేను చేయు నిలవం
పు దుకూలము విక్రయించ నీ
వనుకొనినంత విత్తము సమా
ర్జనజేయగలాడ విందులో
నన్నృతము లేదు నీమదికి న
చ్చనియప్పుడు నన్వధించియున్
దనియుము తావకీనపదదా
సుడనై యుకనెందు బోమెదన్। 46

చం॥ అతివినయప్రకర్షితహితా
లపనంబుల కాలయేశుడా
గ్రితమతి దీర్ఘయోజనముజే
సి తదిష్టములైనవస్తువుల్
జతనమొనర్చి తత్క్షణమొసం
గగ పొంగి విచిత్రరేఖనా

చతురుడు పాంథుడందువయి చ
క్కని శిల్పమొనర్చి యిట్లనెన్॥ 47

మ॥ విపణీవీథుల విక్రియార్థమిది చూ
పింపంగరోక్కంబునీ
కుపలాభించును మిక్కుటం
బుగనుగాకున్నన్ భవన్మంతలా
ధిపుడత్యంతరసజ్ఞు డీవనికి దృ
ప్తిన్ జెంది స్థోరు మూ
ల్యపదార్థం బొనగూర్చువాడని దు
కూలంబిచ్చినన్ గ్రచ్చరన్॥ 48

గీ॥ బాటసారి వచస్థ్సితిపాటిజేసి
విపణులందున వసనంబు విక్రయింప
బూన నావణిక్కులు దాని మూల్యమడిగి
వేయు టంకంబులన వెనుదీయుచుండె॥ 49

ఉ॥ బాపురె నీకు నూలువలివం
బునకింతటి యర్థమెవ్వఁడీ
నోపు భవన్మనోరథ మహో .
మృగతృష్ణజలంబుఖవ్రినూ
నోపమమంచు నవ్వుకొనుచుం
డెడివారు మహోన్మదుండితం
డీవున జేరమేటికని యే
గుచునుండిరి యూపణిగ్వ్రగుల్॥ 50

గీ॥ ఒక్కరేనియు దాగోరు రొక్కమిచ్చి
యంబరము పుచ్చుకొనమి నోవంబువాడమె
పాంథుపైగాని యింక భూపాలకునకు
జూపవలెనంచు కోటలోఁ జొచ్చెనంత॥ 51

మ॥ సకలామాత్య పురోహితాప్తసు మన
స్కుమంత భూకాంత సే
వక సైన్యాధిప వందిమాగధ సుహృ
ద్వైతాళికస్యంధ్వని
వ్రికరాభోగనిజాయతాస్త్రములై
భాసిల్లు పేరోలగం
బకటా కాంతివిహీనమై బరగె రా
జాభావమై యత్తరిన్॥ 52

సీ॥ కైరవిణీమనో, హారి లేకున్నట్టి
యుడువ్రిపూర్ణాంతరిక్షమనఁగ
వికసత్సరోజసీవిరహితామలవయః
పూరితంబైన కాసారమనఁగ
సర్వాంగసౌష్ఠవసంపద్విరాసిత
విధవాంగనావయోవిభవమనఁగ
చతుర వాగ్విన్యాసవ్రితిభావ్రిలోపిత,
పండిత సాహిత్యపటిమమనఁగ

గీ॥ కీరరాజవ్రిచారాతిదూరమైన
పరసఫలభరితామ్రికి, జంబనంగి,

సకలపరివారసంవృతుఁడా స్థానసీమ
రాజు లేంకుట దోఁచె నిస్తేజముగను॥ 53

గీ॥ ధారిణీశుండు రానేల తడసె ననుచు
వారలీపాటికిని బయల్వేరు ననెడి
వారలామయమున సుక్కినార లేమొ
యని దలచుచుండె తత్సభాజనము లెల్ల॥ 54

మ॥ మతిమత్తల్లజుఁడౌ సుమంత్రియను నీ
మంత్రుండు సర్వంసహా
పతి రాకున్న కతంబెఱింగి యతఁగు
ప్త ప్రక్రియన్ జేసి యా
తతచింతా పరికుంఠితాస్య జలజా
తంబందు లేనట్టి
సుస్మితముంగూర్చుచుఁ దత్సభన్ సరస
గోష్ఠిం దేల్చివర్తించుచున్।
కుతుకంబున్ వెలిబుచ్చుచున్ జనులతో
గోష్ఠిన్ విడంబించుచున్॥ 55

ఉ॥ కోరికమీర దానెవరికో
నరమో సచివుండు తత్సభా
స్తారులతోడి పాటు రభసం
బునగాంచ స్వపాంతరంగసే
వారతుఁడైన భృత్యుఁడొకఁ
ప్పుడు వచ్చి శిరోవినేసహా

భారముచేత డస్సినృపవ
ర్యుడమాత్యుని కాదరంబునన్। 56

ఉ॥ ఈసభ నిర్వహించుటకు ని
చ్చె ననుజ్ఞయటన్న తత్సభా
గ్రిసరుడై సుమంత్రి వరికిం
పుచునుండగ రాజకార్యముల్
వానవనిగ్వరుండొకడు వ
చ్చి కవాటమునొద్ద నాజ్ఞకై
వేచుట ద్వారపాలకుఁడు వి
న్నపమున్ బొనరింప వైళమున్॥ 57

చం॥ అతనిని దోడితెమ్మనుచు నా
జ్ఞ నొసంగిన నల్లగేహినీ
పతి సదుకూలుడై సభకు వ
చ్చి విచిత్రవిలేఖ నాతిరం
జితవనవరిబొసంగఁ బరిశీ
లనజేసె విమర్శదృష్టితో
నతిమతిమంతుఁడైన సచివా
గ్రిసరుంపు సుమంత్రి యెంతయున్। 58

ఉ॥ కాంచిన యంత నూతనవికా
సనమన్విత వక్త్రసీమదో
పించు దరస్మితంబుడిపి పే
ష్యకఁజీరిరవాప్యమేమ భూ

ఘించి తటాలునన్ బనిచి ధీ
నిధిసత్తముఁడా పటాంతరా
భ్యంచితచిత్రలేఖన కళా
విభవంబు ప్రశంస జేయుచున్॥ 59

గీ॥ వసన విక్రేతతో సచివప్రవరుఁడు
వింత బేరంబులాడుచు విసువుపుట్ట
కాలయాపన జేయ భూకాంతు డదిగొ
వచ్చెననునట్టి సంతోషవార్త బుట్టె॥ 60

మ॥ మకుటాంతస్థితరత్నదీధితులతో
మందీభవచ్ఛత్త్రపా
ళికతో సుందరమందహాసవికస
ల్లీలాస్య బింబంబుతో
ప్రకటీభూతనృపాలచిహ్నములతో
పల్యంకికారోహుఁడై
యకలంకస్థితి వచ్చియున్న నరసిం
హారాయభూపేంద్రునిన్॥ 61

మ॥ సభికశ్రేష్ఠులు గాంచి గౌరవపుర
స్సారంబుగా నమ్రులై
యభివాదాదులొనర్చి దివ్యదుపదా
నాదుల్ సమర్పించి త
త్ప్రభునాజ్ఞప్తి సుఖోపవిష్టులయి మో
దస్ఫూర్తి నుండంగనా

త్రభయోద్రిక్తత కంప మానవనిజగా
త్రివాత్రితుండై భూపతిన్॥ 62

ఉ॥ చూచినమాత్రి వాసవణిజుం
డు కడుంగడు తొట్రుపాటుతో
లోచనవారి దృష్టికవరో
ధమొసంగ విషాదయాతనా
వీచికలన్ని మగ్నుడయి వి
భ్రమసంకలితాస్యుడై ఖరిన్
దాచి దురాశదుఃఖములదా
ర్చునటంచు మనంబు దట్టుచున్॥ 63

ఉ॥ నమ్మగనేల పాంసు కుహనా
పదవంబు లమోఘసత్యబ
ద్ధమ్ములుగా స్వకీయచరిత
మ్ము సమస్తమెరుంగజేసి జీ
వమ్ములు దీయకే విడువ వ
చ్చునె జూడ స్వయంకృతాపరా
ధమ్మునరించుకొంటి నిక త
ప్పదు చావు ధరాధినాథుచే॥ 64

కం॥ అనుకొని నిజపాపావన
మున కనువగు మార్గమొండు పొడసూపమి న
వ్వణిజుడు చింతాకులమం
స్వాతనుఘనార్ణోంభోవలిప్తతనుండై యుండెన్॥ 65

మ॥ అతిగంభీరవచోనిగుంభనల న
భ్యశ్రేణి యాలింప తత్
క్షితిభృత్తల్లజు డిద్ధవైదుషి వచిం
చెన్ పౌరులెల్లప్పుడున్
సుతబంధుప్రియమిత్రభృత్యజన మె
చ్చోఁ గానరాకుండె మా
గతియేమంచు విషాదప్రార్థన లసం
ఖ్యాకంబుగా వంపినన్॥ 66

ఉ॥ దేశము వీడజాలరు మదీ
యప్రచండత రానుశాసనో
ద్దేశమెఱింగి తామపరదే
వతలన్ పరితుష్టిఁగొల్ప నా
వేశముచే మనుష్యబలివే
సిరోయటంచు తన్మతస్థులీ
దేశములోన లేరు చనుదే
రగరాదు మదీయ సీమకున్॥ 67

ఉ॥ చోరులచేత జిక్కిరనుచో
ధనవంతులుగానివారలు
న్నార లనేకు లందు కమనప్ర
కృతిప్రభవాఘమంచు ని
ర్ధారణసేయ వృద్ధులును, దా
రకులున్ గల కీగ్ష్యనిష్టివ్యా

పారము జెల్లునా యనుజభా
వము మామకనాగరాళికిన్ ॥ 68

మ॥ సదయుండై భగవంతుడిచ్చిన సుధీ
చాతుర్యవంత్రిచే
హృదయంబందు ననేక భంగులవిత
ర్కింపన్ నిమిత్తంబునా
కిదమిత్థంబని తెలసుకొంటయు నే
నేకాకినై దోషులన్
వెదుకన్ మాపుల సంచరించెదను మార్
వేసంబుతో నీపురిన్ ॥ 69

మ॥ పరమార్థగ్రహణాభిలాషి నగుచున్
బ్రచ్ఛన్నరూపంబుతో
దరమున్ వీడి చరించుచుంటిని వివి
క్తప్రక్రియన్ రాత్రినీ
పురిశృంగాటచయంబులందున యథా
పూర్వంబుగా నంతటన్
గురియన్ జొచ్చె మహాంబువృష్టి ధరపై
కుంభప్రపాతంబుగన్ ॥ 70

ఉ॥ ఒక్క విశాలమందిరసము
న్నతసౌధపిత్తర్ది ప్రృష్టికిన్
జిక్కవడంకుచుండ గృహాసీ
మను వెల్వడివచ్చియొక్కరుం

దక్కడనుండి లోనికి నమా
　　దృతిఁనన్ గొనిపోయి చక్కఁగా
పక్కనమర్చి నీతుల నపా
　　రముగా గురియించుచుండగా॥ 71

చం॥ అతివినయమ్ము ధూర్త సహజా
　　యితలక్షణమౌట ఘాతుకుం
డితడగునేమొ యంచు మదినెం
　　చి యళీకసుషుప్తి జెందు న
వ్వతితుడతండు రౌద్రుడై నిసితవాల
　　ముతో పరిమార్పఁజూడనే
నతులితధైర్యసంపద నయా
　　పలనంబుల కేలు పట్టియున్॥ 72

చం॥ కనికరమేది నన్ను శరఘా
　　తమొనర్చుట కెట్టిలాభమో
వినవలతున్ వచింపుమని వి
　　హ్వలభావము నాదువక్త్రిమం
దెనయఁగ వేడుకొంటిని మది
　　ష్టవశంవదుడైందుబోవునం
చనుకొనబోలు సర్వము యథా
　　ర్థముగా వివరించె నీగతిన్॥ 73

గీ॥ పొలనులమ్ముకతన కొట్టపోసికొను క
　　సాయి వని సరమాంసంబు సారవంత

మగుట వెల యధికంబుగా నబ్బుకతన
నరులఁ బరిమార్తునంచు నా కెఱుక సేయ॥ 74

సీ॥ స్వాంతమత్యంత విభ్రమాశ్చర్యచలిత
మై కసాయినిగూర్చి యిట్లంటి నేను
ద్రవ్యమార్జింప పాపకార్యంబొనర్ప
వలయునే భవ్యమార్గంబు దెలుపువాడ॥ 75

ఉ॥ చూపెద నింత కెక్కుడు వసు
వ్రజమార్జన సేయ నీయసూ
ద్యాపనకర్మకున్ దొడర క
య్యుయటంచును నచ్చ చెప్పి నే
నాపటమందు చిత్రరచనా
కుశలత్వము మీర నక్షర
స్థాపన చేసితచ్చట కసా
యికి జిక్కఁటి ముక్తి గోరెదన్॥ 76

సీ॥ చిత్రవర్ణాంచితంబగు చేలమిచ్చి
వేయినిష్కంబులద్దాని విలువ చెప్పి
వణిజులొకవేళ గొనకున్న మనుజవిభుడు
గొనునటంచును పేరాశగొలిపి యుంటి॥ 77

కం॥ వణిజులు తద్వసనంబున్
గొనజాల రమాత్యవరుడు గురితింపగలా
డనియూహించిన యందుల
కనుకూలస్థితి వహించె నన్నియు తీరెన్॥ 78

చం॥ చిన్నతనాన నాకితఁడు శి
ల్పకళారచనారహస్యముల్
వినుచుట నీప్రమాదమున వీ
గళ పైబడితంచు భూపుడా
ఘనతరుడౌ సుమంత్రిని వికీ
క్షనపూర్వకవాక్ప్రణాళికన్
ప్రణతులొనర్చ లేచి సచివ
ప్రవరుం డుచితోత్తరంబులన్॥ 79

చం॥ ధరణిపు ధైర్యశీల ముచిత
జ్ఞత నేర్పును సన్నుతించి మీ
రరుగుటెగాని మీఁదుపుఁరాగ
తి లేమి విచారమందుచున్
పరులిదివిన్న నెంతయు విప
త్కరమంచు శిరోవివేదనా
భరమున సుశిక్షనారలను వా
ర్త సభాస్థలి పుట్టఁజేసియున్॥ 80

గీ॥ చారుల రహస్యగతి తమ జాడ నెరుగ
బంచి యీసభ నేనిర్వహించుచుండు
నంతలో వచ్చె నీదుకూలాపణికుడు
నర్వ మెఱిగి నిర్వాడిపింప బూనినాఁడు॥ 81

చం॥ ఇటుల తదానుపూర్వికము
కృత్స్నముగా వివరించి మంత్రి దె

నాలింపుమా మానవాశనోచితజంతు
ఫలలవిక్రయకారి కులమునందు
జనియించితిని కులాచారమౌ వృత్తిని
అధికలాభంబుల నందిగేహ
మాన్యాదికములు సంపాదించి వాణిజ్య
మంతకంతకు వృద్ధినందజేసి,
గీ॥ స్వల్పలాభంబునకు దృప్తిపడెడువాడ
నగుట నేనమ్మపిశితమె నగరిజనము
గొనదొడంగిరి తోడివిపణులడంగ
వానిలాభంబుకూడ నాపాలఁబడియె॥ 88
చం॥ పురవరసీమలో పిశితభు
క్కులకెల్లను నేనుబెట్టుచే
సురుచిరభిక్షయై దనరుచుం
డె దినంబులుకొన్ని యీగతిన్
జరుగుచునుండ వాన దివస
త్రయమొకట కుంభవృష్టిగా
గురియుటబట్టి జంతువులు కో
యుటకున్ లభియింపకుంటచే॥ 89
శా॥ ఖాతాదారులకిచ్చి పుచ్చుకొను మా
ర్గంబేదియున్ దోపకన్
జేతంబున్నతవిత్త నష్టమునకై
చింతించుచులోనవ్వడో

దోఁ తెంచెన్ బలవిక్రియార్థ మపుడెం
తోఁ గారవస్ఫూర్తి నా
హూతిన్ జేసి నిజాంగణంబున వధో
ద్యోగంబు గావించియున్॥ 90

ఉ॥ పోఁడిమితోఁడనే పిశితభు
క్కు లకెల్ల తదీయమాంసమున్
వాడుకచొప్పునన్ బొసఁగ వా
రలు దాని భుజించితోఁడితా
రూఢమనస్కులై మిగుల రు
చ్యతరంబగు నట్టి మాంసమున్
పీడక నీవొసంగ ద్విగుణీ
కృతమిత్తుము మూల్యవిత్తముల్॥ 91

కం॥ అని నను ప్రేరేపింపఁగ
ననువై నపుడెల్ల మానవామిషమున దృ
ప్తి నిజేసి వారికడనే
నినుమడి వెల లందుచుందు నీగతి నుండన్॥ 92

చం॥ తమరరుదెంచుటాదిగ కథా
విధమెల్ల నెఱింగియున్నదే
క్రమమగు న్యాయపద్ధతిని ఖం
డనసేయఁగ వచ్చుకోరికే
దిమనమునందు లేదనుచు తెం
పరియై మరణార్థకై మహా

ప్రమదముతోడ నుండగ నృపా
లుడు సభ్యులగాంచి యిట్లనెన్॥ 93

ఉ॥ షండుఁడటంచు మేమితనిఁ జం
పుటకాజ్ఞనొసంగనిట్టిదే
రెండవవాఁడు లేచిపచరిం
పకమానఁడు వీనిపీడియున్
పండుగుపూట కూడఫలభ
క్షణముంద్యజియించు నట్లుగా
చండతరప్రశాసనము చా
టఁగజేతు మదీయ సీమలో॥ 94

గీ॥ సభికులెల్లరు నదియుక్త సరణియనుచు
సమ్మతులొసంగ వెంటనే చాటవంచె
నన్యమగువృత్తిలో లాభమందుచుండె
సంతసంబుననుండె కసాయివాఁడు॥ 95

గీ॥ ఆంధ్రసంజీవిని గ్రంథహారమందు
కూర్చినారిది యనుబంధకుసుమముగను
లలితసత్కవితాంగనాలంకృతాభి
రాములైనట్టి శ్రీరామరాజకవులు॥ 96

సమాప్తము.

10360